

पराशरः शाक्त्यः। अग्निः। द्विपदा विराट् ।

रयिर्न चित्रा सूरौ न संहगायुर्न प्राणो नित्यो न सूनूः॥ १.०६६.०१

तक्वा न भूर्णिर्वना सिषक्ति पयो न धेनुः शुचिर्विभावा॥ १.०६६.०२

चित्रा- असाधारणम् । रयिर्न- दानयोग्यं धनमिव । संहक्- सम्यक् द्रष्टा । सूरौ न- ज्ञानीव । आयुर्न प्राणः- आयुर्मय इव प्राणः । नित्यो न सूनूः- सनातनः सोम इव । तक्वा- गतिमान् । न भूर्णिः- अश्व इव । पयो न धेनुः- क्षीरदो गौरिव । शुचिः- शुद्धः । विभावा- विशिष्टप्रकाशः । वना- अरण्यानि आश्रितान् वा । सिषक्ति- सेवते ॥१॥२॥

दाधार क्षेममोको न रण्वो यवो न पक्वो जेता जनानाम्॥ १.०६६.०३

ऋषिर्न स्तुभ्वा विश्व प्रशस्तो वाजी न प्रीतो वयो दधाति॥ १.०६६.०४

रण्वः- रमणीयम् । ओको न- सदनमिव । यवो न पक्वः- पक्वधनमिव । जनानां जेता- जनचित्तजित् । क्षेमं दाधार- मङ्गलं दधार । स्तुभ्वा ऋषिर्न- स्तोता मन्त्रद्रष्टेव । विश्व- जनेषु । प्रशस्ता- प्रख्यातः । वाजी न प्रीतः- प्रीतोऽश्व इव स्थितः । वयो दधाति- अन्नं दधाति ॥३॥४॥

दुरोकशोचिः क्रतुर्न नित्यो जायेव योनावरं विश्वस्मै॥ १.०६६.०५

चित्रो यदभ्राट् छ्वेतो न विश्व रथो न रुक्मी त्वेषः समत्सु॥ १.०६६.०६

दुरोकशोचिः- दुष्प्रापतेजाः । क्रतुर्न नित्यः- प्रज्ञासमः सनातनः । योनौ- गृहे । जायेव- गृहिणीव । विश्वस्मै- सर्वेषाम् । अरम्- अलंबुद्धिगोचरः । स्वार्थनिर्वृतिपूर्णबुद्धिगोचर इति भावः । यत्- यदा । अभ्राट्- भ्राजते । तदानीम् । चित्रो न श्वेतः- असाधारणः सूर्य इव । विश्व- प्रजासु । रथो न रुक्मी-

हिरण्मयो रथ इव । लक्ष्यप्रापकगतिरिति भावः । समत्सु- वृष्ट्यावरणशक्तिभिर्जातयुद्धेषु । त्वेषः- दीप्तः ॥५॥६॥

सेनेव सृष्टामं दधात्यस्तुर्न दिद्युत्त्वेषप्रतीका ॥ १.०६६.०७

यमो ह जातो यमो जनित्वं जारः कनीनां पतिर्जनीनाम् ॥ १.०६६.०८

त्वेषप्रतीका- दीप्तमुखा । सेनेव सृष्टा- प्रेरिता वीरसेनेव । अमं दधाति- भयं ददाति । अस्तुः- क्षेप्तुरिन्द्रस्य । न दिद्युत्- वज्रमिव । जातः- यत्किञ्चित् जातं तत्सर्वम् । यमः- अग्निनियतिस्थमेव । अग्निवशस्थमेवेति भावः । जनित्वम्- यज्जनिष्यति तदपि । यम एव । कनीनाम्- कमनीयानां सोमानाम् । जारः- जरयिता । जनीनाम्- द्योतनशक्तीनाम् । पतिः- पालकः ॥७॥८॥

तं वञ्चराथा वयं वसत्यास्तं न गावो नक्षन्त इद्धम् ॥ १.०६६.०९

सिन्धुर्न क्षोदः प्र नीचीरैनोन्नवन्त गावः स्वर्दृशीके ॥ १.०६६.१०

तम्- तादृशम् । इद्धम्- दीपितमग्निम् । वः- त्वाम् । चराथा वसत्या वयम्- स्थावरजङ्गमभूता वयं सर्वे । अस्तम्- स्वर्गहोपलक्षितं केदारम् । गावो न- गाव इव । नक्षन्त- व्याप्तयाम् । सिन्धुर्न क्षोदः- स्यन्दनशीलमुदकमिव । नीचीः- नितरामञ्चतीः ज्वालाः । प्र ऐनोत्- प्रेरयति । स्वः- चिदाकाशे । दृशीके- दर्शनमये अग्नौ । गावः- चिद्रश्मयः । नवन्त- सङ्गच्छन्ते ॥९॥१०॥